

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

Iyul №7, 2026

Агробизнес, наука и
технология

AGROBIZNES FAN VA TEXNOLOGIYALAR

Agribusiness, science and
technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform &
workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomurov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmurodovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umiddilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 30.11.2024-yildagi
№364/5-sonli qarori bilan
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari
bo'yicha, 08.05.2025-yildagi
№370/5-sonli qarori bilan
06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari
bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 673 sahifa.

E'lon qilishga 2026-yil 30-iyulda
ruxsat etildi.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

MATRASULOVA FERUZA BAXODIROVNA

Sho'rlangan marginal yerlarda sholi yetishtirishning iqtisodiy va agroekologik jihatlari (Xorazm viloyati misolida).....9

KOZIMJONOV ABRORBЕК

Suv ta'minot va hudud gaz ta'minot korxonalarida xalqaro standartlarga muvofiq daromad va xarajatlarni tan olish masalalari.....16

KALIMULLINA NARGIZA VLADIMIROVNA

Sanoat sohasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish.....24

RAXMATULLAYEV JALOLIDDIN MUXIDDINOVICH

Davlat xaridlarini samarali tashkil etish orqali byudjet mablag'larini tejash yo'llari.....30

ISMAYLOV SIROJIDDIN ISOQOVICH

O'zbekistonda yuridik shaxslar tomonidan foyda solig'ini hisoblab chiqarish va to'lash tartibi.....42

TURGUNOV ABDULLOH QUDRATBEK O'G'LI

Korxona faoliyatining iqtisodiy samaradorligini baholashda foyda va rentabellik ko'rsatkichlari.....49

ABDUBOQIYEV MUXAMMAD SHAROFITDINOVICH

Efficiency indicators of financial management mechanisms in joint-stock companies.....55

ZOHIDOV JAMSHID BOTIRXONOVICH

Xizmat ko'rsatish korxona menejmentida axborot texnologiyalarini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish.....63

ACHILOVA FIRUZA KURBANOVNA, PARDAYEV ORIFJON

CHARSHAMIYEVICH

Qashqadaryo viloyatida raqamli infratuzilma va sanoat ishlab chiqarishning hozirgi holati tahlili.....71

UMAROVA ROXILAXON XALILJON QIZI

Mahalla tizimida madaniy loyihalarni boshqarishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....80

ATABAYEVA KAROMAT RAJABOVNA

Demografik jarayonlarni o'rganishning nazariy asoslari.....88

URALOV FARRUH ABDURAZZOQOVICH

Hududiy klaster siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari.....95

G'IYOSOV ILXOM KARIMOVICH

Korporativ boshqaruv mexanizmlarining qurilish korxonalarida strategik qarorlar qabul qilish jarayoniga ta'siri.....109

ANVAROVA LOBARXON SHERZOD QIZI

Sun'iy intellekt asosida strategik va operatsion boshqaruvni optimallashtirish mexanizmlari.....119

SAYIPOV BEGZOD RAHIMOVICH

Valyuta kursi barqarorligini ta'minlashda monetar siyosat vositalarining roli va uning mehnat bozori dinamikasiga ta'siri.....131

KARIMOV INOMJON ORTIKBAEVICH

Qurilish sanoati korxonalarida investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini boshqarishning nazariy asoslarini takomillashtirish.....140

ERKAYEV AKROM NORMUXAMMADOVICH

Milliy iqtisodiyotni sanoatlashuvning nazariy evolyutsiyasi.....150

AXMEDOVA NILUFAR SHUHRATOVNA, RISBEKOVA DILFUZAXON

JALOLIDIN QIZI

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda hududiy jihatlari hamda davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlari.....163

SHARIPOV G'ULOMJON QARSHI O'G'LI

Yashil iqtisodiyot sharoitida hududiy boshqaruvning xorijiy tajribasi va O'zbekistonda qo'llash istiqbollari.....169

SAPAROV ILYOS XUDAYMURATOVICH

Jamoatchilik ishonchi va ijro mas'uliyati: «Tashabbusli byudjet»ning yangi bosqichdagi vazifalari.....179

MURTOZAYEVA DILNOZA BOBONIYOZ QIZI

O'zbekiston sharoitida oziq-ovqat bozori marketing tadqiqotlarini o'tkazishda raqamlashtirish jarayonining afzalliklari.....184

ТАДЖИЕВА САЙЁРАХОН УРАЛОВНА

Маркетинговая привлекательность Бухарской области и факторы её формирования.....193

G'OFUROV BEKZOD FAYZULLA O'G'LI

Davlat budjeti mablag'laridan foydalanishda moliyaviy nazoratni kuchaytirish yo'llari.....208

USMONOVA MOHIGUL MANSUR QIZI

Yashil iqtisodiyot va ayollar tadbirkorligi rivojlanishining nazariy-konseptual asoslari.....214

ESHQULOVA NASIBA NORMO'MINOVNA

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini diversifikatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari.....223

KILICHEV ALISHER AKRAMOVICH

Mavsumiy mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarda samaradorlikni baholashning nazariy-uslubiy yondashuvlari.....234

TADJIYEVA SAYYORAXON URALOVNA

Hudud marketing kapitalining nazariy asoslari va konseptual modeli.....240

SHAMSIKULOVA MOXINA BONU FURKATOVNA

Tibbiy xizmatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning xorij tajribasi.....254

HAMIDOV RUSHAN ERKINOVICH

Oliy ta'limda iqtisodiy fanlarni o'qitish orqali talabalarning moliyaviy madaniyatini yuksaltirish.....261

SADIKOVA MUSLIMA ALISHER KIZI

Implementation of international standards in the corporate governance system of joint-stock companies of Uzbekistan.....270

XAMDAMOV SARDOR FARMON O'G'LI

Davlat xaridlarining moliyaviy mexanizmi: tushunchasi, tarkibiy elementlari va amal qilish tamoyillari.....276

SHAMSIDINOVA ZILOLAXON MAXMUDJON QIZI, MITILLAYEV IBROHIMJON

Diversifikatsiyalanayotgan bank resurslarida likvidlikni boshqarish.....281

HAMIDOV RUSHAN ERKINOVICH

Ta'lim – moliyaviy savodxonlikni oshirishning asosiy vositasi sifatida: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....290

TOXIROV JAVLON RAXIMOVICH

Buxoro viloyati bo'yicha ko'rsatilgan savdo xizmatlari hajmiga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik modellashtirish.....299

ТЛЕУМУРАТОВА БАХАДИРА ГЕНЖЕМУРАТОВИЧА

Развитие и повышение эффективности сферы услуг (на примере Республики Каракалпакстан).....314

ISOQOV HASAN ABDUXALIMOVICH

Mintaqada oziq-ovqat sanoatini innovatsion rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....324

TOXIROV JAVLON RAXIMOVICH

Buxoro viloyati bo'yicha ko'rsatilgan savdo xizmatlari hajmi va unga ta'sir etuvchi omillar dinamikasini iqtisodiy prognozlash.....335

G'ULOMOVA SHAXLO BAXTIYOR QIZI

Improving strategic and operational management of construction projects in uzbekistan: a conceptual adaptation of a hybrid model.....348

IMOMJON KHAMIDOV

Public perceptions of environmental risks and willingness to pay for environmental protection: evidence from Uzbekistan and Central Asia.....355

ШУКУРОВА ШАХЗОДА ДЖАЛОЛОВНА

Влияние инфляционных процессов на развитие внешней торговли Республики Узбекистан.....365

ABDILXATOV ULUG'BEK ABDULQUDDUS O'G'LI

O'zbekiston bank tizimida islom investitsiya mahsulotlarini joriy etishning korxonalar faoliyati samaradorligiga ta'siri.....375

ESHTEMIROVA MA'RIFAT AKRAM QIZI

Digital transformation of the banking sector and financial inclusion in Uzbekistan.....383

JUMAQULOV TEMUR

Mahsulot ishlab chiqarish jarayonida mahsulot tannarxini kamaytirish hamda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish yo'llari.....391

RAXMATOVA JO'RAXONPOSHSHO QAXRAMON QIZI

Ekoturizm subyektlarining innovatsion faoliyati: nazariy asoslari va boshqaruv mexanizmi.....397

TASHPULATOVA MUNIRAXON MAHMUDOVNA

Korxonalarda risk boshqaruvi orqali xodimlar salohiyatidan samarali foydalanishni baholash usullari va modellari.....405

MAHSULOT ISHLAB CHIQUARISH JARAYONIDA MAHSULOT TANNARXINI KAMAYTIRISH HAMDA ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

JUMAQULOV TEMUR

Artel kompaniyasida iqtisodchisi,
O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
mustaqil izlanuvchisi
E-mail: temurjumaqulov@mail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada mahsulot ishlab chiqarish jarayonida mahsulot tannarxini kamaytirish hamda ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy asoslari tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlar tahlili asosida tannarxga ta'sir etuvchi asosiy omillar resurs tejamkorligi, avtomatlashtirish, raqamlashtirish va lean manufacturing metodologiyasi ko'rib chiqilgan. Maqolada O'zbekiston Respublikasining ushbu sohadagi normativ-huquqiy hujjatlari, shuningdek xorijiy tadqiqotchilarning statistik natijalari qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot yakunida korxonalarda tannarxni kamaytirish va samaradorlikni oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: tannarx, ishlab chiqarish samaradorligi, lean manufacturing, resurs tejamkorligi, raqamlashtirish.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретические и практические основы снижения себестоимости продукции и повышения эффективности производственного процесса. На основе анализа научной литературы рассмотрены основные факторы, влияющие на себестоимость, ресурсосбережение, автоматизация, цифровизация и методология бережливого производства (lean manufacturing). В статье проведён сравнительный анализ нормативно-правовых документов Республики Узбекистан в данной сфере, а также статистических результатов зарубежных исследователей. По итогам исследования сформулированы практические рекомендации для предприятий по снижению себестоимости и повышению эффективности производства.

Ключевые слова: себестоимость, эффективность производства, бережливое производство, ресурсосбережение, цифровизация.

Abstract. This article examines the theoretical and practical foundations of reducing product cost and enhancing production efficiency in the manufacturing process. Based on an analysis of scientific literature, the main factors influencing production cost resource saving, automation, digitalization, and the lean manufacturing methodology are reviewed. The article provides a comparative analysis of regulatory documents of the Republic of Uzbekistan in this field, as well as statistical findings from foreign researchers. As a result of the study, practical recommendations are formulated for enterprises aiming to reduce production costs and increase operational efficiency.

Keywords: production cost, production efficiency, lean manufacturing, resource saving, digitalization.

KIRISH

Zamonaviy raqobat sharoitida korxonalarning barqaror rivojlanishi, ular ishlab chiqarayotgan mahsulot tannarxining pastligi va ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligiga bevosita bog'liq. Mahsulot tannarxini kamaytirish nafaqat korxonaning rentabelligini oshiradi, balki uning bozordagi raqobatbardoshligini ham mustahkamlaydi [3]. O'zbekiston Respublikasida davlat ulushi yuqori bo'lgan korxonalarda mahsulot tannarxini 10–20 foizga kamaytirish bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlar belgilangan bo'lib, bu chora-tadbirlar ishlab chiqarishni qisqartirish hisobidan emas, balki bir birlik mahsulot

xarajatini optimallashtirish orqali amalga oshirilishi lozimligi ta'kidlangan [3, 4]. Shu bilan birga, jahon amaliyotida lean manufacturing, Six Sigma, raqamlashtirish va avtomatlashtirish kabi zamonaviy usullar ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish imkonini berayotgani ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan [9]. Ushbu maqolaning maqsadi mahsulot tannarxini kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlarini ilmiy adabiyotlar tahlili asosida ochib berish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tannarx va kalkulyatsiya masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda tannarx korxonaning moliyaviy faoliyatini boshqarishning muhim ko'rsatkichi sifatida talqin etiladi, bunda xom ashyo, energiya resurslari, ish haqi va amortizatsiya xarajatlari uning asosiy tarkibiy qismlarini tashkil etadi [5]. Materiallar xarajatlarini samarali nazorat qilish uchun 1C: Buxgalteriya, SAP va ERP kabi raqamli tizimlarni joriy etish materiallar harakatini real vaqt rejimida kuzatish va noto'g'ri boshqaruv qarorlarining oldini olish imkonini berishi ko'rsatilgan [6]. Toyota ishlab chiqarish tizimi bo'yicha olib borilgan tadqiqotda xarajatlarni kamaytirishning asosiy manbai ortiqcha inventar va ortiqcha ishchi kuchi kabi yo'qotishlarni bartaraf etish ekanligi ta'kidlanadi, bunda xarajat tushunchasi nafaqat ishlab chiqarish, balki sotish va kelajakdagi foyda nuqtai nazaridan ham keng talqin qilinadi [2].

Xorijiy adabiyotlarda lean manufacturing kontsepsiyasi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning eng samarali vositalaridan biri sifatida keng o'rganilgan; unga ko'ra ortiqcha ishlab chiqarish, kutish vaqti, ortiqcha zaxira va nuqsonli mahsulotlar kabi barcha turdagi yo'qotishlarni bartaraf etish orqali xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini oshirish mumkinligi asoslangan [10]. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda lean manufacturing joriy etilishining xarajatlarni kamaytirishga ta'siri korxonaning lean amaliyotlarni joriy etish darajasiga (maturity) bog'liq ekanligi, ya'ni bu bog'liqlik chiziqli emasligi qayd etilgan [7]. Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligiga bag'ishlangan tadqiqotda esa kapital unumdorligi, aylanma mablag'larning aylanish koeffitsienti va mehnat unumdorligi ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik tannarxni kamaytirishning muhim omili sifatida ko'rsatilgan [8]. Kichik va o'rta biznes sub'ektlarida ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali ham xarajatlarni qisqartirish mumkinligi amaliy loyihalar misolida isbotlangan, xususan qo'lda bajariladigan operatsiyalarni avtomatlashtirish inson mehnati va resurs sarfini bir vaqtning o'zida kamaytirishi mumkin [1]. Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tannarxni kamaytirish va samaradorlikni oshirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, u texnologik, tashkiliy va boshqaruv omillarining o'zaro uyg'unligini talab qiladi [9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot mahsulot tannarxini kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish muammosini yoritishga qaratilgan bo'lib, uning

metodologik asosini kontent-tahlil, qiyosiy tahlil hamda sintez usullari tashkil etadi. Tadqiqot bazasi sifatida milliy va xorijiy ilmiy jurnallarda e'lon qilingan maqolalar, monografik tadqiqotlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasining mahsulot tannarxini kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari tanlab olindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mahsulot tannarxini kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish masalasi ikki asosiy yo'nalishda milliy va xalqaro amaliyot darajasida namoyon bo'ladi, va bu ikki yo'nalish o'zaro to'ldiruvchi xarakterga ega. Milliy amaliyotda ushbu jarayon ko'proq davlat tomonidan belgilangan maqsadli ko'rsatkichlar, normativ-huquqiy hujjatlar va tarmoq darajasidagi texnik yangilanish orqali tartibga solinsa, xalqaro amaliyotda esa u korxona darajasidagi boshqaruv metodologiyalari, xususan lean manufacturing va Six Sigma kabi tizimli yondashuvlar orqali amalga oshiriladi. Shu sababli tahlil jarayonida ikkala yo'nalish bo'yicha to'plangan statistik ma'lumotlar alohida guruhlariga ajratilib, ularning har biri o'ziga xos jihatlari asosida baholandi, bu esa tannarxni kamaytirish muammosini bir tomonlama emas, balki kompleks tarzda ko'rib chiqish imkonini berdi. Ilmiy adabiyotlar tahlili natijasida mahsulot tannarxini kamaytirish yo'nalishlari bo'yicha quyidagi statistik ko'rsatkichlar aniqlandi.

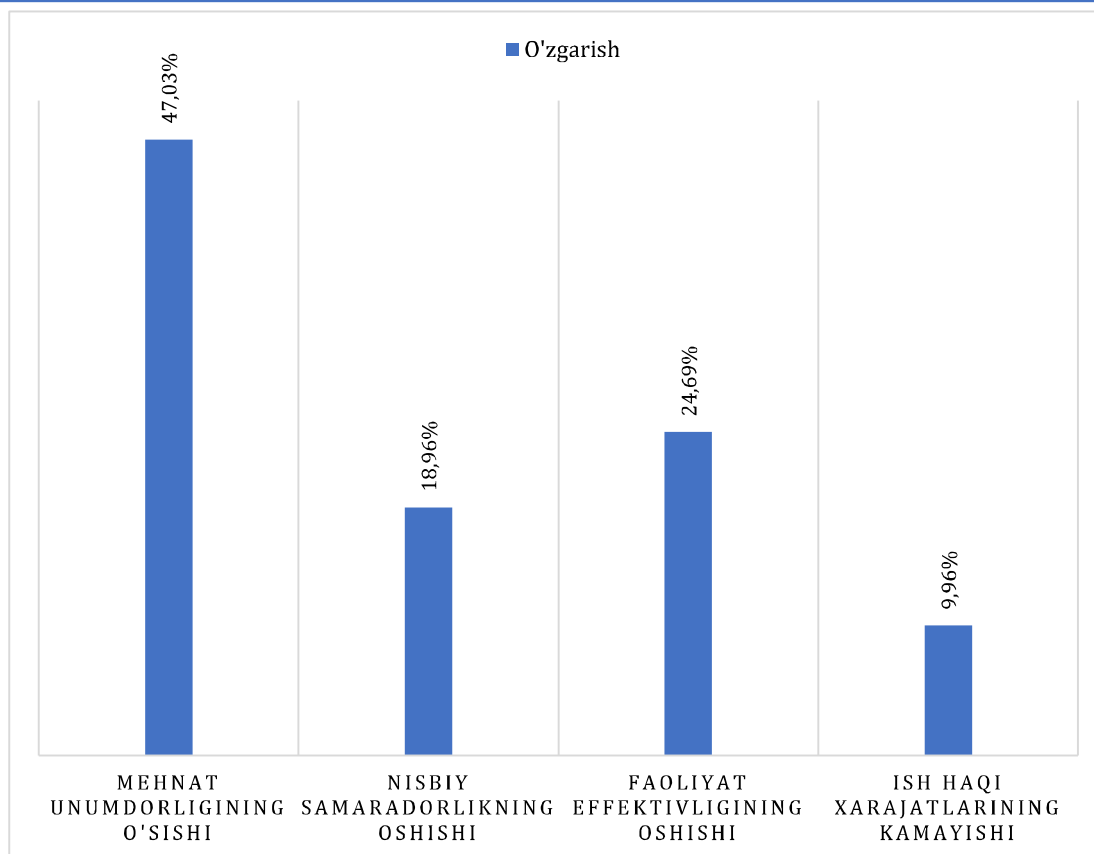
1-jadval

O'zbekistonda tannarxni kamaytirish bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlar

Ko'rsatkich	Qiymat
Davlat ulushi 50% dan yuqori korxonalarda tannarxni kamaytirish maqsadi	10,0–20,0%
Boshqaruv xodimlari sonini qisqartirish	10,0% gacha
Avtomatlashtirish orqali ishlab chiqarish tezligining o'sishi	25,0–30,0%
Avtomatlashtirish orqali qo'l mehnatining kamayishi	50,0%

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda mahsulot tannarxini kamaytirish jarayoni asosan davlat tomonidan belgilangan maqsadli ko'rsatkichlar va ishlab chiqarishni texnik jihatdan yangilash hisobiga amalga oshirilmoqda. Davlat ulushi yuqori bo'lgan korxonalarda tannarxni 10,0–20,0 foizga kamaytirish talabi qo'yilishi, bu jarayonning ishlab chiqarish hajmini qisqartirish emas, balki bir birlik mahsulot xarajatini optimallashtirish orqali erishilishi lozimligini anglatadi. Shu bilan birga, boshqaruv xodimlari sonini 10,0 foizgacha qisqartirish ma'muriy xarajatlarni kamaytirishga qaratilgan bo'lsa, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish natijasida qo'lda bajariladigan operatsiyalarning 50,0 foizga kamayishi va ishlab chiqarish tezligining 25,0–30,0 foizga oshishi texnologik yangilanishning tannarxga bevosita ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Bu ko'rsatkichlar birgalikda tahlil qilinganda, samarali natijaga erishish uchun ma'muriy va texnologik choralarning uyg'un tarzda qo'llanilishi zarurligini ko'rsatadi.

1-rasm. Lean manufacturing joriy etilishining samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri (xorijiy tadqiqotlar bo'yicha)

Ko'rsatkichlar lean manufacturing metodologiyasining ishlab chiqarish jarayoniga kompleks ta'sirini aks ettiradi, chunki bu yerda faqat xarajatlarning kamayishi emas, balki mehnat unumdorligi va faoliyat effektivligining bir vaqtning o'zida oshishi kuzatiladi. Mehnat unumdorligining 47,03 foizga o'sishi va nisbiy samaradorlikning 18,96 foizga ortishi shuni ko'rsatadiki, lean tamoyillari asosida yo'qotishlarni bartaraf etish nafaqat xarajatlarni tejaydi, balki mavjud resurslardan foydalanish sifatini ham tubdan yaxshilaydi. Ish haqi xarajatlarning 9,96 foizga kamayishi esa ishchi kuchidan foydalanishning oqionalashuvi natijasida yuzaga kelgan bo'lib, bu holat ishdan bo'shatishlar orqali emas, balki ish jarayonlarini qayta tashkil etish orqali erishilganligini ko'rsatadi. Umuman olganda, ushbu jadval lean manufacturing yondashuvining bir tomonlama emas, balki ko'p qirrali ham iqtisodiy, ham tashkiliy samara beruvchi metodologiya ekanligini tasdiqlaydi.

2-jadval

Lean tamoyillari asosida operatsion xarajatlarning umumiy o'zgarishi

Ko'rsatkich	Qiymat
Operatsion xarajatlarning birinchi yil davomidagi o'rtacha kamayishi	20,0–30,0%
To'g'ridan-to'g'ri ish haqining umumiy ishlab chiqarish xarajatlaridagi ulushi	10,0–30,0%
Lean amaliyotlarining tannarxga ta'siri korxona tayyorlik darajasiga bog'liqligi	statistik jihatdan nochiziqli

Keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston sharoitida tannarxni kamaytirish asosan davlat tomonidan belgilangan maqsadli ko'rsatkichlar va texnologik yangilanish orqali amalga oshirilmoqda, xorijiy amaliyotda esa lean manufacturing va Six Sigma kabi tizimli boshqaruv metodologiyalari ustuvor o'rin tutadi. 1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, hatto oddiy avtomatlashtirish choralari ham xarajatlarni sezilarli darajada qisqartirish imkonini beradi, biroq bu ko'rsatkichlar asosan mahalliy va tarmoq darajasidagi loyihalarga tegishli. grafikdagi ma'lumotlar lean manufacturing metodologiyasining kompleks ta'siri, ya'ni bir vaqtning o'zida ham unumdorlik, ham xarajatlarga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi, biroq 2-jadvalda keltirilgan xulosalar shuni ko'rsatadiki, bu ta'sir korxonaning tashkiliy tayyorligi va boshqaruv madaniyatiga bog'liq bo'lib, avtomatik ravishda kafolatlanmaydi. Shu sababli, faqat texnologik yechimlarni joriy etishning o'zi yetarli emas, balki xodimlarni o'qitish, boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish va xarajatlarni doimiy monitoring qilish tizimini yaratish zarur [6].

Ko'rsatkichlarni tahlil qilganda, mahsulot tannarxini kamaytirish yagona universal chora orqali emas, balki bir necha o'zaro bog'liq omillarning majmuaviy ta'siri natijasida yuzaga kelishi ravshan bo'ladi. Milliy amaliyotda ma'muriy va texnologik choralarning nisbatan qisqa muddatda 10,0–30,0 foizlik natija berishi, xalqaro tajribada esa lean tamoyillarining ham unumdorlik, ham xarajatlar bo'yicha barqaror va uzoq muddatli samara berishi shuni ko'rsatadiki, korxonalar uchun eng maqbul yo'l tezkor tashkiliy-texnik choralarni tizimli boshqaruv metodologiyalari bilan uyg'unlashtirishdir. Ayni paytda, samaradorlikning korxona tayyorlik darajasiga bog'liqligi haqidagi xulosa alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u har qanday metodologiya o'zi emas, balki uni joriy etish sifati va izchilligi yakuniy natijani belgilashini ko'rsatadi. Shu tufayli, tannarxni kamaytirish bo'yicha qabul qilinadigan qarorlar faqat qisqa muddatli iqtisodiy ko'rsatkichlarga emas, balki korxonaning uzoq muddatli tashkiliy salohiyatini mustahkamlashga ham yo'naltirilishi lozim.

XULOSA

O'tkazilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, mahsulot tannarxini kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish murakkab, ko'p omilli jarayon bo'lib, u texnologik yangilanish, resurslardan oqilona foydalanish, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish hamda xodimlar malakasini oshirishni o'z ichiga oladi. O'zbekiston sharoitida davlat tomonidan belgilangan tannarxni 10–20 foizga kamaytirish bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlarga erishish uchun korxonalarda tejamkor ishlab chiqarish tamoyillarini joriy etish, xarajatlarni har chorakda qayta ko'rib chiqish va raqamlashtirish jarayonlarini kuchaytirish zarur. Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, lean manufacturing va shunga o'xshash metodologiyalar to'g'ri joriy etilganda ham unumdorlik, ham xarajatlar bo'yicha sezilarli natijalarga erishish mumkin, biroq bu natijalar korxonaning tashkiliy tayyorligiga bog'liq. Shu boisdan kelgusi tadqiqotlarda O'zbekiston sanoat

korxonalarida lean tamoyillarining joriy etilish darajasini chuqurroq o'rganish dolzarb ilmiy yo'nalish bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Non qoliplarini avtomatik moylash qurilmasi: ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va sifatni barqarorlashtirish yo'lida innovatsion yechim // CyberLeninka. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/non-qoliplarini-avtomatik-moylash-qurilmasi-ishlab-chiqarish-samaradorligini-oshirish-va-sifatni-barqarorlashtirish-yo-lida>
2. Samarali ishlab chiqarish tizimida xarajatlarni kamaytirish orqali foydaga erishish // Science and Education Scientific Journal. — 2022. — Vol. 3, Issue 3. URL: https://api.scienceweb.uz/storage/publication_files/2522/5963/63d4fe8818f28_samarali-ishlab-chiqarish-tizimida-xarajatlarni-kamaytirish-orqali-foydaga-erishish.pdf
3. O'zbekistonning strategik korxonalariga tannarxni 10–20 foizga kamaytirish topshirildi // Gazeta.uz. — 2026. URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2026/02/13/uznif/>
4. Davlat korxonalarida tannarxni kamaytirish va samaradorlikni oshirish chora-tadbirlari to'g'risida: F-59-son, 18.11.2025 // Lex.uz. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7847396>
5. Davlat korxonalari boshqaruv xodimlari soni 10% gacha qisqartiriladi // Spot.uz. — 2025. URL: <https://www.spot.uz/oz/2025/11/20/employees-state>
6. Tannarx va kalkulyatsiya // ACUMEN: International journal of multidisciplinary research. URL: <https://inlibrary.uz/index.php/aijmr/article/view/65744>
7. Ishlab chiqarish jarayonida materiallar xarajatlarini boshqarish // Journal of International Scientific Research. URL: <https://spaceknowledge.com/index.php/JOISR/article/download/2353/2420/4173>
8. Korxona faoliyati ko'rsatkichlarini ko'rib chiqish // Amaliy va asosiy tadqiqotlar xalqaro jurnali. URL: <https://gigafox.ru/uz/children/obzor-pokazatelei-effektivnosti-predpriyatiya-mezhdunarodnyi>
9. Cost Reduction Through Lean Manufacturing // ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/361277107_Cost_Reduction_Through_Lean_Manufacturing
10. Lean Manufacturing Costs: How to Slash Production Expenses // SixSigma.us. — 2025. URL: <https://www.6sigma.us/manufacturing/lean-manufacturing-costs/>

2026-yil, iyul. №7-son.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №083688

**Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy**